

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1938-39

OPERA

UREDNIK: M. BRAVNIČAR

R. WAGNER:

11

LOHENGRIN

romantična opera v treh dejanjih

Din 2:50

Izhaja za vsako premijero

Priporoča se Vam

„SLAVIJA“

Jugoslovanska zavarovalna banka d. d. v Ljubljani
za zavarovanje

proti oškodovanju vsled požara, eksplozije, kraje, toče,
nesreč i. t. d. — na zgradbah, opremi, tvornicah, avto-
mobilih kot tudi na lastnem telesu in življenju

Podružnice: Beograd, Sarajevo, Zagreb, Osijek, Novi Sad, Split

Glavni sedež: Ljubljana, Gosposka ul. 12

Telefon šte. 2176 in 2276

Ljudska posojilnica v Ljubljani

registr. zadr. z neom. jamstvom

Ljubljana, Miklošičeva c. št. 6, v lastni palači
obrestuje hranilne vloge najugodneje.

Nove in stare vloge, ki so v celoti vsak čas razpoložljive
obrestuje po 4⁰/₀, proti odpovedi do 5⁰/₀

Tovarna kranjskega
lanenega olja in firneža

HROVAT & Komp.
LJUBLJANA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1938/39 STEV. 11 OPERA UREDNIK: M. BRAVNIČAR

R. WAGNER: LOHENGRIN

PREMIERA 1. FEBRUARJA 1939

Wagner je nastopil strmo in težko pot k uresničenju nemške glasbene drame z dvajsetimi leti, ko je l. 1833. zložil svoj operni prvenec »Vile« (Die Feen), ki pa je bil prvič uprizorjen v Monakovem šle 29. junija 1888., torej šest let po mojstrove smrti. Tri leta pozneje, ko je zložil svojo prvo opero, je uprizoril v Magdeburgu, kjer je bil kapelnik, drugo opero »Prepoved ljubezni ali novinka iz Palerma«. Snov je vzel iz Shakespearja. Iz Magdeburga je Wagner prišel v Königsberg in pozneje v Rigo, kjer je sodeloval kot operni dirigent. Od l. 1839.—1842. se je Wagner zatekel v Pariz, kjer je živel v težkih življenjskih razmerah. Tu je zložil veliko tragično opero v petih dejanjih »Rienzi, zadnji tribun« (po istoimenem romanu E. L. Bulversa). V njegovi prvi operi »Vile« (1833.) prevladujejo nemški vzori, v drugi, »Prepoved ljubezni« (Das Liebesgebot), italijanski, medtem ko se v svoji tretji »Rienzi« (1840.) naslanja na francosko veliko opero. Preden je Wagner vzporedno s politično revolucijo l. 1848. začel revolucijo glasbene drame, je ustvaril z »Letečim Holandcem« svoje zadnje odrsko delo, ki se je opiralo na oblikovne prvine prejšnje opere. »Holandca« je Wagner zložil še v Parizu, prvič je bil uprizorjen 2. januarja 1843. v Draždanih. To delo ga je vzpodbudilo, da se je poglobil v nemško bajeslovje, kjer je dobil snov za naslednji dve pomembni deli, »Tannhäuser« in »Lohengrin«.

Po »Rienziju« je Wagner nastopil v svojem ustvarjanju nova pota: »revolucije proti umetniški javnosti«. Ta revolucija proti operi

in njeni šablone se je uveljavila predvsem, kakor pravi Wagner sam, »v pomembni udeležbi orkestra pri dramatskem izražanju in v tem, da je prišla odrska beseda do večje veljave, kakor doslej«. V »Holandcu« je Wagner že precej ostro nakazal nova pota, ki jih je v naslednjem svojem delu, v »Tanhäuserju« (premiera 19. X. 1845. v Draždanah) je izoblikoval v glasbeno dramo, v kateri je nosilec naslovne vloge prvenstveno igralec, pevec pa samo pomočnik igralca.

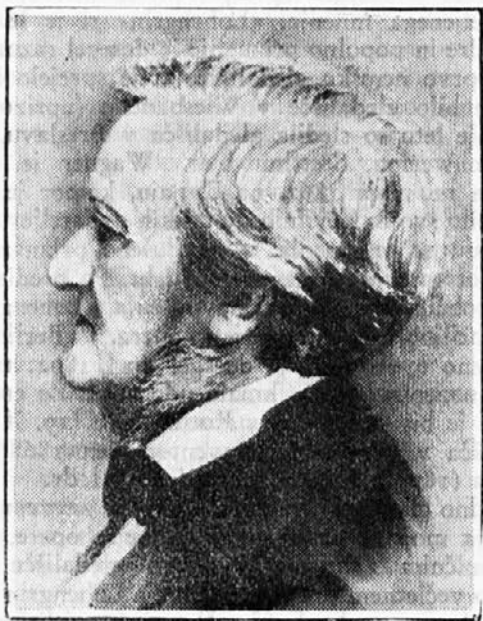
*

Po uspehih svojih prvih oper je bil Wagner nastavljen v Draždanah kot kapelnik od leta 1843. do 1849. Ker je imel mnogo dela z uprizoritvami svojih oper »Rienzi«, »Holandec« in »Tannhäuser«, je nekoliko zanemaril načrt o »Lohengrinu«. Šele v juliju med počitniškim dopustom v Marijanskih Laznih na Češkem se je začel zopet ukvarjati z Lohengrinom, to sedaj kot s prvim členom verige Lohengrin — Mojstrski pevci — Parsifal. Z veliko vnemo se je lotil najprej pesnitve in štiri mesece po prvi zamisli je v Draždanah čital v krogu svojih prijateljev tekst Lohengrina. Naslednjo zimo se radi diigentskega dela ni mogel posvetiti uglasitvi, pač pa je v naslednjem maju leta 1836. začel med trimesečnim dopustom glasbeno skico. V jeseni, dne 9. septembra istega leta je končno začel z delom, ki ga do dovršitve ni prekinil. Začel je najprej tretje dejanje. Wagnerjevi lastnoročni podatki o poteku dela pravijo, da je 5. marca 1847. leta dovršil tretje dejanje, prvo dejanje je delal od 12. maja do 8. junija, drugo pa od 18. junija do 2. avgusta; predigro je zložil 28. avgusta. Partitura »Lohengrina« je bila končana koncem marca leta 1848. in skladatelj jo je poln upanja predložil v uprizoritev ravnateljstvu opere v Draždanah. V decembru istega leta je prišel odgovor od ravnateljstva: Zaradi političnega zadržanja R. Wagnerja se je uprava gledališča odločila, da ne bo uprizorila »Lohengrina«. Iz repertoarja so izginile tudi Rienzi, Holandec in Tannhäuser. Po velikem političnem govoru, ki ga je Wagner imel 14. junija 1848. in ki je ustvaril mnogo nevolje na dvoru, pač upravnik dvornega gledališča ni mogel drugače ravnati.

*

Wagner je moral bežati pred policijskimi biriči v zamejstvo. Zatočišče mu je postal Curih. V januarju l. 1850. je Wagner odpo-

toval v Pariz, kjer se je njegov prijatelj in poznejši tast Fr. Liszt trudil, da bi ga uvedel pri občinstvu francoske prestolice. V Nemčiji je bilo Wagnerju kot političnemu beguncu nemogoče vsako udejstvo-
vanje in tudi uprizarjanje njegovih že dobro uvedenih oper. Vendar

RICHARD WAGNER

se je Liszt začel brigati, da bi premostil težke ovire v Nemčiji in s svojim velikim vplivom na dvoru pripomogel svojemu genialnemu prijatelju do ponovnih uprizoritev revolucionarnih glasbenih um-
tvorov. Liszt se je posebno zavzel za »Lohengrina«, ki je čakal
kristne predstave in bi brez Lisztove pomoči moral bržčas še dolgo
čakati na svojo premirero.

»Lohengrin« je prišel prvič na oder v Weimarju 28. avgusta 1850. leta pod taktirko Fr. Liszta. Tri leta so minula, preden se je za uprizoritev opogumilo drugo nemško gledališče. Skladatelj je slišal svojega »Lohengrina« prvič šele enajst let po prvi uprizoritvi v Weimarju. Delo je doseglo lep uspeh pri občinstvu, strokovna kritika je bila deljenega mnenja. »Lohengrin« si je le počasi utiral pot na druge odre in popolno priznanje je dosegel razmeroma pozno. Po Weimarju prvo nemško gledališče, ki je sprejelo Lohengrina v svoj spored, je bilo gledališče v Wiesbadenu (uprizoritev 2. VII. 1853.), naslednje leto so sledila gledališča v Breslavu, Darmstadtu, Frankfurtu, Schwerinu, Stettinu i. dr. Wagner je »Lohengrina« slišal prvič šele 12. maja 1861. na Dunaju, kamor je prišel k premieri na povabilo svojih številnih dunajskih prijateljev. Prva uprizoritev na Dunaju se je razvila v navdušeno priznanje nemškemu glasbenemu reformatorju in njegovemu delu. Po predigri in po vsakem dejanju je občinstvo zajel val navdušenja. »Lohengrin« je kmalu postal najbolj priljubljena Wagnerjeva opera. V Berlinu, kjer je bil razmeroma pozno uprizorjen, je dosegel do l. 1892. tri sto uprizoritev. Tudi v inozemstvu se je kmalu udomačil. Že eno leto po dunajski premieri je bil uprizorjen v Rotterdamu (19. XI. 1862.), sledila so gledališča v Londonu (Convent-garden 1868.), Petrogradu (1868.), Bruslju (1870.), Kopenhagenu (1870) i. dr.

To standardno glasbeno dramatsko delo, ki zavzema v tvorbi velikega nemškega mojstra mesto najpoljudnejše opere, je bilo kljub ogromnim tehničnim zahtevam v našem gledališču že ponovno uprizorjeno. Po večletnem presledku prihaja Lohengrin zopet k nam, da izpolni vrzel v sporedu, kajti težko si je misliti operno gledališče brez Wagnerja.

Vsebina

Godi se v Antverpenu v prvi polovici 10. stoletja.

I. DEJANJE:

Na trati ob obrežju Šelde pri Antverpenu sedi cesar Heinrich pod sodnim hrastom, obdan od turinških in brabantskih plemičev, vojščakov ter ljudstva.

Klicar javi cesarja, ki prihaja, da bi v imenu zakona predsedoval zborovanju. Cesar Heinrich opiše nesrečo, ki je iz vzhoda prišla v deželo in poziva ljudstvo na boj z Madžarsko. Od navzočih izve, da živi dežela brez knezov in v neprestanih prepirih, zato pozove Telramunda, da mu pojasni vzroke te nadloge. Brabantski grof Telramund poroča cesarju, da ga je pokojni vojvoda izbral za varuha njegovih otrok, Elzo pa mora obdolžiti bratomora; nekega dne je namreč šla s svojim bratom Gottfriedom v gozd in se je vrnila brez njega, nato pa je hlinila skrb in obup nad izgubljenim dečkom. Na grožnjo se je s svojim boječim vedenjem sama izdala. Ta dogodek ga je pripravil, da se je odpovedal pravici poročiti se z njo, za ženo pa si je izbral Ortrudo, potomko Friesenškega kneza Radboda. Kot najbližji vojvodov sorodnik zahteva to deželo. Ker kralj dvomi v krivdo Elze, jo Telramund obtoži še skrivnega vlačugarstva. Elzo pokličejo in kmalu nastopi v spremstvu svojih družic. Na kraljeva vprašanja ne odgovarja, k obtožbi noče ničesar pripomniti, le žalostni vzklík se ji iztrga iz prsi: »Moj ubogi bratec!« Na kraljevo prigovarjanje začne Elza vendarle pripovedovati, kako se ji je v sanjah prikazal vitez in jo tolažil; njega hoče čakati, on naj bo njen branilec. Vsi so ganjeni, Telramund pa vztraja pri obtožbi in kralj zapove v božjem imenu boj na življenje in smrt. Elza si izbere viteza, ki se ji je prikazal v snu in mu obljubi svojo roko in premoženje. Klicar pozove borce za Elzo dvakrat, toda nihče se ne odzove. Elza poklekne in iskreno moli k Bogu, da bi ji poslal na pomoč viteza. Tedaj zapazijo možje na reki bližajoči se čoln. Čudež se je zgodil. Iz čolna, ki ga je vodil labod, stopi vitez v sijajni bojni opremi. Globoko ganjeni pozdravijo vsi navzoči — z izjemo Telramunda in Ortrude — božjega poslanca. Lohengrin odslovi laboda, pozdravi kralja in vpraša Elzo, če si želi njegove zaščite. Vpraša jo tudi, če bi hotela v primeru njegove zmage postati njegova žena. Elza mu pred njegovimi nogami obljubi vso vdanost in zakonsko zvestobo, še prej pa mu mora obljubiti, da ne bo nikdar vpraševala po njegovem imenu in poreklu. Klicar odredi dvoboj. Po kratki molitvi kralja, prične boj. Lohengrin napade prvi; v srditem boju premaga Telramunda, a mu podari življenje. Vsi navzoči pozdravljajo zmagovalca, samo Ortruda gleda zmagovalca z mrkimi očmi.

Lohengrina in Elzo dvignejo na ščit in ju odnesejo med vriskanjem. Telramund se zgrudi nezavesten pred Ortrudo.

II. DEJANJE:

Grad v Antverpenu. V temni noči sedita na stopnicah k stolni cerkvi zaničevana in ponižana Telramund in Ortruda. Ona z gnevom gleda na razsvetljena okna palače, odkoder zveni svečana glasba. Telramund poziva svojo ženo Ortrudo naj zapusti ta prostor in naj se z njim odstrani, toda ona noče in snuje še naprej maščevanje za sramoto in poraz, ki ga je doživela. Telramund ji očita, da ga je z lažjo zavedla k krivi obtožbi Elze. Ortruda pa ga pomiri in s svojo spletkarsko spretnostjo celo pridobi za nove zločinske načrte. Če bi Lohengrina prisilili, da bi izdal svoje ime in poreklo, bi bilo konec njegove moči. Pridobiti morata na vsak način Elzo, da bi izgovorila prepovedano vprašanje, ga obdolžila čarovništva, s pomočjo katerega je preslepil sodišče. Da bi Telramund onrjal svojo čast, je pripravljen vse storiti in z ženo prisežeta maščevanje. Elza se pojavi na balkonu. Ortruda z žalostnim glasom pokliče njeno ime in posreči se ji zbuditi njeno sočustvovanje. Medtem ko Elza prihaja z balkona, roti Ortruda stare bogove Wodana in Freio, da bi blagoslovila njeno maščevanje. Ortruda ponižno pade pred Elzo; od nje ne dobi samo zagotovila, da bo Telramundu odpuščeno, temveč celo vabilo, naj se slavnostno oblečena udeleži njene svatbe. Hinavsko se zahvali Elzi, njeno zaupanje hoče pridobiti tudi s hlinjeno skrbjo, da je ne bi Lohengrin zapustil prav tako nepričakovano, kakor je nepričakovano in čudežno prišel. Elza pa zaupa vitezu svojega srca in odvede Ortrudo v palačo. Telramund se skriva. Zdani se in na gradu postane živo. Pred stolnico se zberejo brabantski plemiči. Kraljev klicar razglasi, da je Telramund izobčen in izgnan, od Boga poslanem tujcu in Elzinem soprogu pa je podeljena njena dežela in krona ter je izbran za čuvarja Brabanta. Danes je svatbeni dan, toda že jutri se bo odzval kraljevemu pozivu in bo postal vodja Brabantov. Plemeniti dečki naznanijo, da gre Elza v stolno cerkev. Sprevod žensk prihaja, med petjem moškega zbora. Ko pride Elza do cerkvenih vrat, stopi Ortruda samozavestno pred njo. Vsi so preseñeni. Pred zbranim ljudstvom hoče zbuditi nezaupanje do Lohen-

grina, ko vendar o njem nihče ne ve imena in ne porekla, niti njegovi lasti ženi Elzi ni povedal, odkod je prišel. Ker ji je prepovedal vsako vprašanje o teh stvareh, najbrž z njegovo častjo ni vse v redu. Kralj pride in Elza mu potoži, da zlorablja njeno zaupanje. Ortrudo pokarajo, nato gre svatbeni spreved svojo pot. Pred cerkvijo se sedaj pojavi Telramund in javno obtoži Lohengrina čarovništva ter ga vpraša po imenu, stanu in časti. Brezčastnemu Telramundu Lohengrin ni dolžan odgovora, tudi knezom in celo kralju ga lahko zamolči, kajti zanj govore dejanja in dobra dela, edino svoji ženi Elzi je dolžan odgovor, če bi ga zahtevala. Kralj in spremstvo se trdno na strani Lohengrina. Telramund obljubi Elzi sredstvo, ki ji bo pomagalo spoznati soproga, a bo tudi preprečilo, da bi se ji kdaj izneveril. Ponoči ji bo stal ob strani, da bi se ji ničesar zlega ne pripetilo. Lohengrin z odločnim glasom zavrne zapeljivce, nato nežno vpraša Elzo, če morda želi izvedeti njegovo ime in odkod da je. Elza mu odgovori, da nad vsemi dvomi mora vladati moč ljubezni. Spreved gre v cerkev.

III. DEJANJE:

Elza in Lohengrin se podasta v spremstvu kralja, plemičev, mož in žena v svoje sobane. Iz sosednih prostorov zveni svatbena glasba. Ko se spremstvo odstrani in glasba utihne, ostaneta Elza in Lohengrin prvič sama. V nežnem dialogu se spominjata čudežne usode, ki ju je združila. Ko Lohengrin izgovori ime svoje žene, potoži Elza, da ne sme in ne more imenovati njegovega. Ljubeznivo jo skuša pomiriti, toda Elza bi rada v dokaz neomajnega zaupanja, da ji soproog razkrije skrivnost. V trenutku, ko Elza izgovori Lohengrinu prepovedano vprašanje, vderejo oboroženi Telramund in štirje plemiči v sobo in napadejo Lohengrina. Z enim udarcem usmrti napadalca, plemiči pa izpustijo orožje in padejo na kolena pred Lohengrina. Elza se onesvesti. Globoko presunjeni Lohengrin jo dvigne in spremi do postelje. Zarotnikom ukaže odnesti Telramundovo truplo pred kraljevo sodišče. Nato pokliče ženske, jim ukaže, da okrasijo in oblečejo Elzo ter jo spremijo do kralja. Tam bo izvedela, kdo in odkod je njen soproog.

SPREMEMBA.

Na obrežju Šelde se ob zori zopet zbirajo grofje in plemiči s svojimi ljudmi. Kralj pozdravi podanike in svoje zveste, ki so poklicani in izbrani, da ščitijo nemško deželo pred sovražnikom od vzhoda. Štirje brabantski plemiči prinesejo pokrito Telramundovo truplo, tudi lepa Elza pride, žalostna in blede; nazadnje Lohengrin v polni bojni opremi, kakor takrat, ko se je prvič pojavil — sedaj je svečan in žalosten. Možje ga prisrčno pozdravijo; sporoči jim, da jih žal ne bo mogel voditi v boj. Telramunda obtoži izdajstva in napada, sodba pravi, da ga je ubil upravičeno. Nato obtoži Elzo, ker je prelomila prisego in ga vprašala po prepovedanem. Sedaj mora izdati svoje ime in svoj rod. Svečano sporoči in pove o gradu Monsalvat ter o čudodelni posodi, ki so jo angeli prinesli na zemljo, da bi jo oskrbovali najčistejši med ljudmi. Vsako leto se približa golob, da znova poživi njeno čudodelnost. Imenuje se Gral, ki daje svojim vitežom nadzemsko moč.

To moč obdržijo tudi v tujini, če pa jih kdo spozna in razkrije, morajo odpotovati nazaj na grad Monsalvat, kjer kraljuje Lohengrinov oče Parsifal. Lohengrina je poslal semkaj Gral, da bi zaščitil nedolžno Elzo. Vsi strmijo nad tem pripovedovanjem in gledajo božjega poslanca z občudovanjem. Elza je vsa iz sebe, Lohengrin jo podpre, da bi se od bolečine ne zrušila. Labod se bliža in Lohengrin se poslovil od Elze, še prej pa ji sporoči, da se bo njen dozdevno mrtvi brat zopet vrnil in takrat naj mu izroči njegov meč, rog in prstan. Ko stopa Lohengrin proti obrežju, prihiti Ortruda in hiti pripovedovat, da je labod, ki je pripeljal Lohengrina, Elzin brat; te naj bi bilo maščevanje bogov, ker se jim je izneverilo ljudstvo. Lohengrin poklekne k molitvi, bel golob plava nad čolnom. Labud se potopi in dvigne iz vode lepega dečka v srebrni obleki; »Brabantiski kneževič je to — naj v boju vodja on vam bo«, reče Lohengrin, nato skoči v čoln in odpluje. Ortruda je poražena in strta, Eza maha Lohengrinu v pozdrav in se zgrudi v Gottfriedovo naročje.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Zupančič. Urednik: Matija Bravničar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Ali ste že pokusili bonbone,
čokolado in kekse od tvrdke

Bon-Bon

Če še niste, oglasite se na

Miklošičevi c. 30. Tel. 44-42
in ostali boste naš stalni odjemalec.

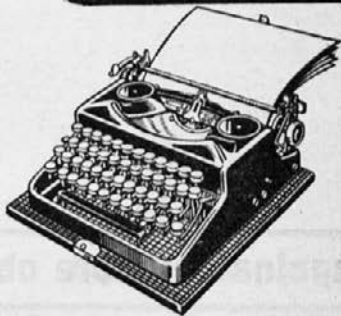
The Rex Co.

Ljubljana

Gradišče št. 10

Telefon št. 22-68

Eriska
NAUMANN

Lohengrin

romantična opera v treh dejanjih (kah) napisal in uglasbil R. Wagner.

Dirigent: dr. D. Švara.

Scenograf E. Franz.

Režiser: R. Primožič.

Henrik Ptičar, nemški kralj	J. Betetto k. g.
Lohengrin	J. Francel
Elza Brabantska	K. Vidalijeva
Vojvoda Gottfried, njen	* * *
Friderik Telramundski, brabantski grof	V. Janko
Ortruda, njegova soproga	M. Kogejeva
Kraljevi klicar	M. Dolničar
Brabantski plemiči	* * *
Paži	* * *

Saški in turinški grofje in plemiči. Brabantski grofje in plemiči, paži, žene in oprode.

Godi se v Antverpnu v polovici 10. stoletja.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začete ob 20.

Konec ob pol 24.

*Z najlepšimi modeli
in najboljšim delom*

se priporoča

DAMSKA KONFEKCIJA

A. PAULIN

LJUBLJANA

Šelenburgova ulica št. 1

**Knjigarna
Kleinmayr & Bamberg**

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih

*

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16